

ἀπέρριψε μόνον καὶ μόνον ἵνα μὴ ἀναστατώσῃ τὰ φθονερὰ πνεύματα διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς λαμπρότητος τοῦ οἰκοδομήματος. Ὁ καλλιτέχνης ὀργισθεὶς κατέστρεψε τὸ σχεδιογράφημά του, ἕτερος δὲ τις αὐτοῦ συνάδελφος ἀνεδέχθη νὰ ἀνεγείρῃ τὸ μέγαρον, ὅπερ σήμερον ὀνομάζεται *Παλάτιον Ῥικάρδη* καὶ φέρει τὰ λαμπρὰ τοῦ Δονατέλλου πλαστοουργήματα.

Κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον ἀκόμη αἰῶνα ἡ ἀμιλλὰ τῶν ἰταλικῶν πόλεων ἔφερεν εἰς μέσον πολυαριθμούς μεγαλοπρεπεῖς ἐκκλησίας καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς, ἐν αἷς ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς φαίνεται ἀρμονικῶς συγκερασμένος μετὰ τὰς τάσεις καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ νοτίου χαρακτῆρος. Τὸ παρατεταμένον εὖρος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Σιένης, τοῦ τῆς Φλωρεντίας, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πετρωνίου ἐν Βονωνίᾳ, ὑποδηλοῖ τὸ ὑπερήφανον τοῦ χαρακτῆρος τῶν κτισάντων αὐτοὺς πολιτῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἐπιβλητικαὶ μαρμάρινοι στοαὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ ἐν Μιλάνῳ ἐγνώσθη ἐπ' ἐσχάτων ὅτι δὲν ἀνηγέρθησαν τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἰωάννου Γαλεάττου Βισκόντη, ἀλλὰ τῇ αἰτήσῃ αὐτοῦ τοῦ δήμου, ἐξ αὐτῶν δὲ φαίνεται ὁ κοσμοπολιτικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐμπορικῆς πόλεως, οἰκειοποιουμένης τὸ καλὸν καὶ ὑπὸ ξένην μορφήν καὶ τύπον. Διότι ὅπως ἡ Βενετία ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀνατολήν καὶ παρ' αὐτῆς ἐδανείσθη τὰς περὶ καλλιτεχνίας ἀρχάς, οὕτω βλέπομεν καὶ τὸ Μιλάνον νὰ ῥέπῃ μᾶλλον πρὸς βορρᾶν καὶ νὰ προτιμᾷ ἐν τοῖς μνημείοις του τὸν γοτθικὸν ρυθμόν.

Αὕτη λοιπὸν ἡ πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν ἀγάπη ἠῤῥησεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμόν καὶ κατέλαβε τοὺς πάντας ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ἀναγεννήσεως, ὑποδαυλιζομένη συγχρόνως καὶ ὑπὸ τῆς ἐμφύτου καὶ ἀνεπτυγμένης παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις φλογερᾶς φιλοδοξίας. Καὶ ὅχι μόνον αἱ διάφοροι πόλεις κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει ἄστοι, οἰκογένηται καὶ συντεχνίαι καὶ τᾶλλα σωματεῖα ἀνθημιλλῶντο ἀμοιβαίως εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ εὐόδωσιν καλλιτεχνικῶν ἐγχειρημάτων, πάντες ἔχοντες πρότυπον καὶ ὑπογραμμὸν τοὺς φιλοτέχνους Μεδίκους. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπανερχέται εἰς τοὺς χρόνους τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καὶ οὕτω παρήχθησαν εἰς μέσον τὰ μέγαρα ἐκεῖνα καὶ αἱ δημόσιαι στοαί, αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἡ μεγάλῃ

πληθὺς τῶν ἄλλων δημοσίων καὶ ιδιωτικῶν κτιρίων, ἐν οἷς ἀρμονικώτατα συγχωνεύονται ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἀπαράμιλλος ἀρχαϊκὴ χάρις. Ἐκτὸς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀναλαμβάνει ἐν βραχεὶ νέαν ζωὴν καὶ δύναμιν. Ἀξιοσημείωτον ἐν τούτοις εἶνε, ὅτι ἡ τέχνη αὕτη, ἐφ' ὅσον ἔχει ἑδραν τῆς τὴν Φλωρεντίαν, φέρει τύπον ἀπείριστον, κινεῖται ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς πραγματικότητος, ὡς ἂν νὰ μὴ ἐτόλμα, ἐν τῇ μετριοφροσύνῃ τῆς, νὰ αἰωρηθῇ εἰς ἰδεῶδες καὶ αἰθέριον ὕψος. Αἱ Παναγίαι φέρουσι τύπον ἀπλοῦ καὶ γυναικῶν καὶ παρθένων, αὕτη δὲ ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ παριστάνεται ὡς νὰ ἔγινεν ἐν Φλωρεντίᾳ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. Κατόπιν ἐπεζήτησεν ἡ ζωγραφικὴ μᾶλλον ἰδανικοὺς σκοπούς, ἐξευγενισθεῖσα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Μιλάνου, καὶ πρὸ πάντων τῆς Ῥώμης, διὰ τοῦ χρωστήρος τῶν μεγαλοφυεστάτων ζωγράφων.

Ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας διεδόθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς τέχνης καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, πρωταγωνιστούντων τῶν ἡγεμόνων καὶ πρὸ πάντων τῶν Παπῶν, οἵτινες ἐκθύμως ὑπεστήριζον καὶ ἠνύουσιν τοὺς ἐν αὐτῇ ἐργαζομένους καλλιτέχνους. Ἀλλ' εἶνε ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἅμα ὡς οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ εὐπατρίδαι ἤρχισαν νὰ καλλιεργῶσι τὴν καλλιτεχνίαν, ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ βαθμηδὸν ἐτράπη πρὸς τὴν παρακμήν· ὅπως ἄλλοτε ἐν Ἀθῆναις, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ ὑπαρξίς τῆς συνεδέετο στενωπῇ πρὸς τὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ δήμου, ὅτε δὲ οἱ Μεδικοὶ ἐπανήλθον ὡς ἀρχόντες καὶ μετὰ ἐνδεκάμηνον ἀγῶνα ἐταπείνωσαν τὴν πόλιν, ἐταπείνωσαν συγχρόνως καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἄλλοτε ἀκμάζουσαν καλλιτεχνίαν. Μόνη ἡ Βενετία ἔμενεν ἤδη κέντρον δημοκρατικόν, ὅπου καὶ ἡ τέχνη ἀπέλαυε δημοκρατικῆς ἐλευθερίας, βραδύτερον δὲ ἐγένετο αὕτη αὐθύπαρκτος καὶ ἐν τῇ ἀντιζήλῳ τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τῇ ὑπερηφάνῳ Γενούῃ. Τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Ἀνδρέου Δόρια, τοῦ ὁποίου τὸ λαμπρὸν μέγαρον κινεῖ ἐξέτι τὸν θαυμασμόν τῶν ἐπισκεπτομένων, ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς καλλιτεχνίας ἐν Γενούῃ. Ἡ ὑψηλοφροσύνῃ τῆς ἐμπορικῆς ταύτης ἀριστοκρατίας ἀπετυπώθη ἐν τοῖς μεγάροις τῆς *Βία Νουόβα* μετὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν αὐτῶν προαυλίων καὶ στοῶν.

(ἔπεται τὸ τέλος.)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.

1.

Ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ἀνακινεῖται ἐν Εὐρώπῃ τὸ ζήτημα, εἴαν πρέπει νὰ παύσωσιν ἢ νὰ ἐξακολουθῶσιν ἐκτελούμεναι αἱ θανατικαὶ ποιναί. Τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ὥρα δὲν ἐσήμανεν ἀκόμη, πότε δὲ τοῦτο μέλλει νὰ συμβῇ, εἶνε ἄγνωστον, ἄγνωστον ἐπίσης εἶνε καὶ τίνα λύσιν θὰ ἔχῃ τὸ ζήτημα.

Καὶ οἱ μὲν λέγουσι καὶ μετὰ πεποιθήσεως διατείνονται, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐπέλθῃ πλέον ἡ ὀριστικὴ ἄρσις τῆς ποινῆς ταύτης, οἱ ἄλλοι δὲ ἰσχυρίζονται ὅλως τὸ ἐναντίον. Οὕτως ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν τελευταίων τούτων ὁ ἐμβριθὴς Oettingen ἐν τῇ „Στατιστικῇ τῆς Ἡθικῆς“ λέγει: „Ἡ θανατικὴ ποινὴ δὲν κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἡ λαίμηχμος δύναται καὶ πρέπει νὰ πέσῃ, δυστυχῶς μόνον καθ' ἣν ὥραν καταστραφῇ καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος.“ Ἐν ἀντι-

θέσει πρὸς τοῦτον ἕτεροι σοφοὶ ἐκ τῶν ἀντιφρονούντων λέγουσιν, ὅτι θὰ ἔλθῃ καιρὸς, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι μετὰ φρίκης θὰ περιγράφωσι τὴν βαρβαρότητα τῶν προγόνων των, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι ἐξυπηρετοῦν τὴν θεότητα, ὅσάκις οἱ νόμοι των ἐπέβαλλον τὴν χῦσιν αἵματος ἀνθρωπίνου. Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἔτι κατηγορηματικώτερον ἐξεφράσθη ὁ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργὸς Μαῖρκερ ἐνώπιον τῆς πρωσικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, εἰπὼν „Πολλοὶ θεωροῦσιν ὡς μέγα καὶ παρακεκινδυνευμένον ἄλμα τὴν ἄμεσον καὶ τελείαν ἄρσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἀρκεῖ μικρὸν διάβημα, ἵνα ἐπιτύχωμεν τὸ σκοπούμενον.“

Θὰ κατορθώσωμεν ἄρά γε νὰ μάθωμεν, τίς ἐκ τῶν ἀντιμαχομένων τούτων γνώμῶν θὰ ὑπερισχύσῃ;

Ἡ ἐξήγησις τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο διονομικῶν ὁρῶν, ἡ καταφυγὴ εἰς γενικὰς καὶ αἰωνίως δῆθεν

ισχυρούσας ἠθικὰς ἀρχάς, ἔπειτα ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑποκειμενικὴ διαγωγὴ τῶν φιλελευθέρων πολιτικῶν ἀφ' ἐνός, καὶ τῶν συντηρητικῶν θεολόγων ἀφ' ἑτέρου, πάντα ταῦτα, νομίζομεν, δὲν εἶνε ἱκανὰ νὰ μᾶς πείσωσιν, ὅτι κατὰ πάσαν πιθανότητα τὸ ζήτημα θὰ λυθῇ πρὸς βλάβην ἢ πρὸς ὠφέλειαν τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ἐπ' ἐναντίας πολὺ διδακτικώτερον θὰ ἦνε, ἐὰν πραγματευθῶμεν τὸ θέμα ἱστορικῶς, διότι, ἀφ' οὗ ἡ δογματικὴ συζήτησις ἀντὶ φωτὸς μόνον σκοτιᾶν καὶ ζόφος ἐπιχέει, ἴσως ἡ μακρὰ πείρα καὶ τὰ ἀπειράριθμα ἱστορικὰ γεγονότα παράσχουσιν εἰς ἡμᾶς τὸν ἀπὸ τοῦ λαβυρίνθου τούτου σωστικὸν μῦτον. Ἡ ἐμβριθὴς τῆς ἱστορίας μελέτῃ δύναται νὰ μᾶς παράσχῃ πληροφορίας καὶ περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσι, ἐπ' αὐτῆς δὲ στηριζόμενοι δυνάμεθα ἐκ τοῦ πούθεν νὰ συμπεράνωμεν τὸ πού, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ δρόμου, ἐν διέτρεξεν οὐράνιον τι σῶμα, δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι πορείαν του. Τοῦ ἀστρονόμου τὴν ἀκρίβειαν βεβαίως οὐδέποτε θ' ἀποκτήσῃ ὁ ἱστορικός, ὅστις δὲν εἶνε ποτε δυνατόν νὰ ὀρίσῃ τὸν χρόνον, καθ' ὃν θὰ ἐπέλθῃ ἱστορικὴ τις ἀνατροπὴ, ὅπως δήποτε ὅμως μέγα κέρδος εἶνε καὶ τὸ νὰ δύναται ἐκ τῆς μελέτης ἱστορικῶν γεγονότων νὰ συμπεράνῃ μετὰ πιθανότητος τί μέλλει νὰ συμβῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι δὲν ὑπάρχει τι νέον ὑπὸ τὸν ἥλιον, εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς προόδου ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εἰς τὴν ἐνστάσιν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶνε ἀνεπίδεκτος τελειοποιήσεως καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ, δὲν ἀρκεῖ ν' ἀντιτάσσωμεν ἀπλῶς τὸ „*e pur si muove*“. Τὴν θέσιν τῆς ἀπλῆς ὑποθέσεως, ἡ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶνε στάσιμος ἢ ὅτι προοδεύει καὶ κινεῖται, πρέπει νὰ καταλάβῃ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἱστορικὴ ἀπόδειξις. Ἡ γενικὴ τῆς ἱστορίας ἐξέτασις, ἡ μελέτῃ τοῦ βίου τῶν λαῶν, ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν διαφόρων φάσεων τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος, αὐτὴ καὶ μόνη δύναται νὰ μᾶς ἀποδείξῃ τὴν ποιότητα καὶ τὸ ποσὸν τῆς προόδου.

Τοιαύτῃ τις πρόοδος ἐπῆλθε καὶ ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ. Ἐρευνῶντες τὴν ἱστορίαν τῆς θανατικῆς ποινῆς καὶ κυρίως τὸ πρακτικὸν ταύτης μέρος καὶ τὰς περὶ αὐτῆς συζητήσεις, ἐξάγομεν τὰ ἐξῆς συμπεράσματα:

(α) Ἡ ἱστορία τῆς θανατικῆς ποινῆς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εἶνε κατ' οὐσίαν ἱστορία τῆς ἄρσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς.

β) Αἱ πρὸς ἄρσιν αὐτῆς ἐνέργειαι ἐπροχώρησαν τόσον, ὥστε μικρὸν καὶ ἡ ἄρσις τοῦ θανατικοῦ τούτου μέσου ἀπέβη τελεία.

Ἐὰν ὅμως τώρα ἐξετάσωμεν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θανατικῆς ποινῆς, θὰ εὕρωμεν τὰ ἐξῆς γεγονότα περὶ τῆς φύσεως τῶν ὁποίων οὐδεμίᾳ ἐμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία.

2.

Τὸ μέτρον τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς μεταβάλλεται ἀνὰ πᾶσαν βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ. Δυσκόλως ἐμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν κατόστασιν, καθ' ἣν νὰ ἀποκεφαλίζωνται ομάδες ἀνθρώπων ὅχι μόνον χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἐγκλημα, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἀπλοῦν παράπτωμα.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δὲν ἐμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν, ὑπῆρχεν ὅπου ἐπεκράτει ἡ ἀνθρωποθυσία, ὡς π. χ. ἐν Μεξικῷ πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν κατακτήσεως, ἐν τῷ ἀφρικανικῷ βασιλείῳ Δαχομέη κτλ. Ἡ ἠθικὴ κόσμος, ἐν ᾧ γίνονται τοιαῦτα κακουργήματα, εἶνε ὅλως ξένη πρὸς ἡμᾶς, ἡ διάρκεια δὲ αὐτῶν ἐπὶ πολλὰς, καὶ

ἴσως ἀναριθμήτους, γενεὰς ἀνθρώπων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ ὁλοσχεροῦς ἀποκλεισμοῦ τῶν χωρῶν τούτων ἀπὸ τοῦ ἄλλου κόσμου καὶ ἀπὸ τῆς ἱστορίας. Ὁμοίων ἀποκεφαλισμῶν, καθ' οὓς δὲν ἐμεσολάβησεν ὁ νόμος, παραδείγματα ἀναφέρει ἡμῖν καὶ ἡ παλαιολιθικὴ ἱστορία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, πρὸ πάντων δὲ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Σλάβων.

Ἐπίσης καὶ κατὰ τινὰς ἱστορικὰς περιόδους συστηματικῶς ἐφονεύοντο ἄνθρωποι διὰ λόγους σχετιζομένους πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἔπειτα πάλιν ἦλθον χρόνοι, καθ' οὓς τὸ ἔθος τοῦτο ἐθεωρήθη καὶ καταδικάσθη ὡς βάρβαρον. Οὕτω π. χ. οἱ Ῥωμαῖοι ἐθάρπτον ζῶσαν τὴν Ἑστιάδα ἐνεκὰ παραπτώματος, διότι ἐξ αὐτοῦ προσιωνίζοντο μέλλουσιν ἐκρηξῆν ἐπιδημίας, εἰς τὴν περίστασιν δὲ ταύτην πρωταγωνιστεῖ ἡ δεισιδαιμονία, συνεφάπτεται δ' ἐνταῦθα ἡ ἀνθρωποθυσία πρὸς τὴν θανατικὴν ποινὴν. Ἀλλὰ καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη πολλοὶ θεολόγοι θεωροῦσι τὴν θανατικὴν ποινὴν ὡς ἐξίλασμον, αὐτὴ δὲ ἡ ὑπόδειξις τῆς δῆθεν θεοῦ προσερχομένης διατάξεως τῆς θανατικῆς τιμωρίας ἀνταποκρίνεται μᾶλλον πρὸς τὰς ἀνθρωποθυσίας τῶν προϊστορικῶν χρόνων, παρὰ πρὸς τὴν σημερινὴν ἡμῶν περὶ δικαίου συναίσθησιν.

Καὶ ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις αἱ ἀνθρωποθυσίαι τῶν ἀγρίων ἀνθρώπων συγγενέουσιν πρὸς τὰς θανατικὰς ποινάς, τὰς ὁποίας ἐπιτρέπει καὶ ἡ προηγμένη ἐν τῷ πολιτισμῷ κοινωνία. Οἱ Καννίβαλοι τὸ θεωροῦσιν ἀπαραίτητον νὰ σφάζωσι καὶ νὰ καταβροχθίσωσι τοὺς αἰχμαλώτους των, ὡς πρὸς τοῦτο δὲ ὀλίγον διαφέρουσι τῶν σαρκοβόρων θηρίων, τὰ ὁποῖα φονεύουσι τὴν λείαν των καὶ ἔπειτα καταβροχθίζουσιν αὐτήν.

Τὸ αὐτὸ πράττουσι καὶ οἱ Νιγρητες τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, συμπλεκόμενοι συνεχῶς πρὸς ἀλλήλους καὶ κατὰ τοὺς πολέμους τούτους ἔχοντες τὸ ἔθος, τοὺς ἐνήλικας τῶν αἰχμαλώτων νὰ φονεύωσι πάντας, χωρίζοντες τὰ μέλη των ἀπὸ τοῦ κορμοῦ. Τοιαύτην ἔχει βᾶσιν ἡ ὑπαρξὶς καὶ ὁ βίος τῶν λαῶν τούτων. Εἰς τὰ ἔθνη τῶν δὲ ταῦτα βλέπομεν φόνους καὶ ὄχι θανατικὴν ποινὴν, ἐπειδὴ ἐλλείπει ὁ παράγων τῆς ἐνοχῆς. Πρὸς ταῦτα λίαν συγγενὲς φαίνεται καὶ ἐπεισδιδόν τι, συμβὰν ἐν χώρᾳ πεπολιτισμένῃ, ἔχον ὅμως ὡς αἰτίαν μικρὸν τι ἔχνος ἐνοχῆς. Ἀφ' οὗ ὁ Σύλλας κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἐνίκησε τοὺς Ἰσα πρὸς αὐτὸν δικαιώματα ἔχοντας ἀντιπάλους, προσῆλθεν εἰς τὴν Σύγκλητον, ἐκεῖ δὲ, ἐν ᾧ αὐτὸς ὠμίλει, ἠκούσθησαν ἐκ τῶν ἐγγύς φοβεραὶ καὶ σπαραξικάρδιοι κραυγαί. Χωρὶς νὰ παύσῃ τὸν λόγον παρετήρησεν, ὅτι διέταξε νὰ τιμωρηθῶσι τινες τῶν ἀπειθούντων καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἀκροατὰς του νὰ μὴ ταραχθῶσιν ἐξ αὐτῶν. „Διαρκούσης τῆς ἀγορεύσεως ἐκείνης τοῦ Σύλλα, εἶχον κατασφαγῇ ἐξ χιλιάδων ἀνθρώπων“, ἀφηγεῖται ὁ περιφανὴς ἱστορικὸς Λεοπόλδος Ράγκε. Τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη φυσικὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς πολιτικὰς περιστάσεις. Εἰς τὴν ἐξῆς περίπτωσιν οὐδεὶς ὑφίσταται παράγων ἐνοχῆς, ἐπομένως οὐδὲ λόγος κἂν πρέπει νὰ γίνεταί περὶ θανατικῆς ποινῆς, καὶ ὅμως ὁ φόνος ἐξετελέσθη καθ' ὅλους τοὺς τύπους τοιαύτης πράξεως. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Θεοδώροβιτς Ῥωμανῶφ (1613—1645) ὁ υἱὸς τῆς συζύγου τοῦ πρώτου Ψευδοδημητρίου ἐκατατομήθη δημοσίᾳ καὶ καθ' ὅλους τοὺς τύπους, καίτοι μόλις ὀλίγα ἔτη ἀριθμῶν, ἀλλὰ μόνον διότι ὑπῆρχε διὰ τὸ κράτος κίνδυνος μὴ ὁ παῖς οὗτος βραδυτέρον, ἡλικιούμενος, ἐγείρῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάγεται καὶ ἡ εἰς θάνατον καταδίκη συγγενῶν ἐνὸς κακούργου, μὴ ἐνεχομένων καθόλου εἰς τὰ ἐγκλήματα τούτου, βαρβαρότης πάντῃ ἀνα-



ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΑΡΘΕΝΩΝ ΘΥΣΙΑΙ.

Εἰκὼν ὑπο Ἡρᾶς Coomans, ἐν Παρισίοις.

τανόητος εἰς ἡμᾶς, κατὰ διαφόρους ὁμως ἱστορικός περιόδους τόσον τακτικῶς ἐξασκηθεῖσα, ὥστε ὅτε π. χ. ὁ 9 αἰώνας π. Χ. ἀκμάσας βασιλεὺς τοῦ Ἰουδα Ἀμαζὺς ἐθανάτωσε μόνον τοὺς δολοφόνους τοῦ πατρός του, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἢ διαγωγή του ἐθεωρήθη ἀλλόκοτος καὶ προεκάλεσε ταραχάς. Ὅτι ἡμεῖς καταδικάζομεν καὶ ἀποκαλοῦμεν δικαστικὴν δολοφονίαν, χιλιάκις καὶ μυριάκις διαπράχθη ἄλλοτε ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς δικαιοσύνης.

Τὸ ἱκρίωμα, περὶ οὗ ἐλέχθη ὅτι — δυστυχῶς — πρέπει καὶ δύναται νὰ πέσῃ ταῦτοχρόνως μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀνθρωπότητος, δύναται νὰ παρομοιασθῇ πρὸς δύναμιν, κυριαρχοῦσαν χώρας ἀπεράντου, ἀποτελουμένης ἐξ ἀπειραρίθμων ἐπαρχιῶν, χάνουσαν δὲ βαθμὴδὸν τὰς ἐπαρχίας ταύτας, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι ἡ ἐπαρχία αὕτη τοῦ ἱκρίωματος — ὁ θάνατος ἀθῶων πλασμάτων, ὁ ὑπὸ τὸ πρόσχημα θρησκευτικῆς τελετῆς ἢ νομικῆς πράξεως ἐκτελούμενος φόνος χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐνοχή, — ἐχάθη ἀμετακλήτως.

3.

Βῶμεν περαιτέρω καὶ ἐρωτήσωμεν: Τί ἐσήμαινεν ἄλλοτε καὶ τί σημαίνει νῦν θανάσιμον ἐγκλημα; Καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἀπαντῶμεν κατὰ τοὺς προηγουμένους αἰῶνας ἐπικρατοῦσας ἰδέας ὅπως ξένας πρὸς τὰς ἡμετέρας καὶ ἀποδεικνυούσας ὅτι πλανῶνται οἱ γνωματεύοντες, ὅτι τὰ ἡθικὰ συστήματα ὅλων τῶν αἰώνων ἦσαν καὶ ἔμειναν ἀμετάβλητα. Πολλὰ πράξεις, οὔτε καὶ ὡς ἀπλᾶ παραπτώματα θεωρούμεναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὡς ἐγκλήματα, καὶ μάλιστα θανάσιμα, ἐγένοντο παραίτιοι θανάτου.

Ἀνονόμαστος δέ, καθ' ἡμᾶς, εἶνε ἡ παρ' Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήσιν ἐπικρατήσασα συνήθεια τοῦ νὰ καταδικάζωνται εἰς ὑπερορίαν ἄψυχα ἀντικείμενα, προκαλέσαντα ἢ ἐπενεγνόντα βλάβην· τότε ἡ ἐξορία ἐνομιζέτο ἴση πρὸς τὸν θάνατον. Ἐπίσης ἀηδὴν προκαλεῖ εἰς τοὺς σημερινούς ἀνθρώπους τὸ περὶ τὰ τέλη τῆς 16. ἑκατονταετηρίδος συμβᾶν ἐν Ῥωσίᾳ, ἢ ἐξορία δηλαδὴ εἰς Σιβηρίαν τοῦ κώδωνος, ὅστις εἶχε κρουσθῇ καθ' ἣν ὥραν ἀπεκεφαλίζετο ὁ Τσάρεβιτς Δημήτριος. Ἐν χρόνοις δὲ πολὺ πλησιέστερον ἡμῶν κειμένους κατεδικάζον εἰς θάνατον καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ζῶα. Ἐν τινι γερμανικῇ πόλει κατεδικάσθησαν τῷ 1456 νὰ ταφῶσι ζῶντες δύο χοῖροι, οἵτινες εἶχον τολμήσει νὰ δῆξωσιν ἐν παιδίῳ, ἐνεκα δὲ παρομοίας αἰτίας ἀπεκεφαλίσθησαν ἕτεροι δύο χοῖροι ἐν Φραγκφούρτῃ, τῷ 1533. Ἐνεκα ἐγκλήματος, συμβάντος τῷ 1609, κατεδικάσθη εἰς τὸν ἐπὶ πυρᾷ θάνατον εἰς ἵππος. Τὰ εἶδη ταῦτα τῆς θανατικῆς ποινῆς βεβαίως οὐδέποτε θὰ ἐπαναληφθῶσι.

Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς Πεντατεύχου τοῦ Μωϋσέως λέγεται ὅτι, ἐὰν βοῦς τις ὑρμῇ κατὰ γυναικὸς ἢ ἀνδρὸς καὶ τὸν φονεύσῃ, πρέπει ὁ βοῦς νὰ λιθοβοληθῇ καὶ τὸ κρέας του νὰ μὴ χρησιμεύσῃ εἰς βρώσιν. Ἐὰν ὅμως ὁ βοῦς ἦτο προηγουμένως κερατίας καὶ ἐλέχθη τοῦτο εἰς τὸν κύριόν του, οὗτος δὲ δὲν ἐφύλαξεν αὐτὸν καὶ ὁ βοῦς φονεύσῃ ἄνδρα ἢ γυναῖκα, λιθοβοληθῇ τὸ βοῦς καὶ ἀποθανέτω ὁ ἀνὴρ.

Ἐπὶ ῥῆξαν νομοθεσίαι θεωροῦσαι τὴν πενίαν, θανάτου ἀξίαν, καθόσον ἕκαστος ὠφείλει ἐπὶ ποινῇ θανάτου ν' ἀποδείξῃ τὸν τρόπον τοῦ ποριμοῦ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Ἐκεῖ δὲ ὅπου ἐπεβάλλοντο χρηματικαὶ ποιναὶ εἰς παραπτώματα, ἀπαντῶμεν συχνάκις τὸν νόμον, καθ' ὃν ὁ μὴ δυνάμενος νὰ πληρῶσῃ ἔπρεπε νὰ θανατωθῇ. Συνεπῶς ἡ πτω-

χεία παρίσταται οὕτω ὡς κακούργημα θανάσιμον — θηριωδία ὅπως ξένη πρὸς τὴν σημερινὴν τῶν νόμων φύσιν.

Δὲν εἶνε δὲ ὀλίγα τὰ παραδείγματα, ἐξ ὧν μανθάνομεν ὅτι κατὰ διαφόρους καιροὺς διαφόρως ἐλύθη τὸ ζήτημα περὶ τοῦ τί ἐν γένει εἶνε ἄξιον τιμωρίας. Παρὰ τοῖς Σίναις ἦτον ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἀπηγορευμένος τὸ ταξιδεύειν εἰς ξένας χώρας. Ἐὰν ποτε ἀλιεῖς ἐρρίπτοντο ὑπὸ τρικυμίας εἰς τὰς ἀκτὰς ξένης γῆς, ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης των. Ὁ ἐργαζόμενος τῷ Σαββάτῳ, θανάτῳ τελευτάτῳ, λέγεται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Ἐξόδου. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐνόμιζον φοβερὸν κακούργημα τὸ νὰ τύπη τις ἢ νὰ ἐκδύῃ δοῦλον ἐγγὺς τοῦ ἀγάλματος τοῦ Αὐγούστου. Λέγεται δὲ ὅτι γυνή τις ὑπέστη θανατικὴν ποινὴν, διότι εἶχεν ἐκδυθῇ ἐμπροσθεν ἐνὸς ἀγάλματος τοῦ Δομιτιανοῦ.

4.

Μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν πράξεων ἐκείνων, αἵτινες κατ' ἄλλους μὲν καιροὺς ἐθεωροῦντο ἄξια ποινῆς θανάτου, καθ' ἡμᾶς δέ, καίτοι ἀξιοποιοῖν, ἐν τοῦτοις δὲν νομίζονται ἐγκλήματα θανάσιμα.

Παροιμιώδης εἶνε ἡ αὐστηρότης τῶν δρακοντείων νόμων. Αὐτοὶ καὶ τὴν ἀργίαν ἐτιμῶρουν διὰ θανάτου καὶ τὴν κλοπὴν λαχάνων. Ὅρος τις τῆς Σολωνείου νομοθεσίας ἐπέταττε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ ἀρχοντος ἐκείνου, ὅστις διαρκούσης τῆς ἐξουσίας του ἐμεθύσκετο δημοσίᾳ. Εἰς θάνατον ἐπίσης κατεδικάζον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸν διὰ νυκτὸς θερίζοντα ἢ ἀφίνοντα τὸ ποιμνίον τοῦ νὰ βόσκη εἰς ξένους ἀγρούς. Οἱ νόμοι τοῦ Μωϋσέως ἀπῆλθον τὸν θάνατον οὐ μόνον τῶν τυπτόντων ἢ βλασφημούντων τοὺς γονεῖς των τέκνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀπειθούντων εἰς αὐτούς. Πλεῖστοι ὅσαι πράξεις, ὑφ' ἡμῶν μόλις ὡς παραπτώματα θεωρούμεναι, ἐτιμωροῦντο τότε ὡς μεγάλα ἐγκλήματα, μόνον καὶ μόνον διότι προσέβαλλον τὴν θεοκρατίαν. Εἰς θάνατον κατεδικάζετο π. χ. ὁ τρώγων λίπος τοῦ θύματος, ὁ ἐφαψάμενος νεκροῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, πρὶν ἢ ἐξαγνισθῇ κτλ.

Παραπλησίαν αὐστηρότητα ἀνέπτυξαν καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μεσαιῶνος ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ ὑλικῶν συμφερόντων. Ἐὰν βιομηχανός τις ἀπεδήμει ἐκ Βενετίας, ὅπως ζῆσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ τῆς ἐργασίας του, πρὶν ἢ προφθᾷ ν' ἀπέλθῃ ἐδολοφονεῖτο τῇ διαταγῇ τῶν ἀρχῶν τῆς πατρίδος του. Πᾶς Πορτογάλλος, ἄνευ ἀδείας μετερχόμενος τὸ ἐμπόριον, ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου. Οἱ κιβδηλοποιοὶ, ἐβράζοντο ζωντανοί, εἰς τὴν αὐτὴν δὲ ποινὴν ὑπέκειντο οἱ πλαστογραφοῦντες, καὶ οἱ λαθροδῆραι προσεδένοντο ἐπὶ ἐλάφω, ἕως ὅτου ἀπέθνησκον ἐλεεινῶς. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἀλλῆται κατεδικάζοντο εἰς θάνατον, ὡς δεικνύει ἡμῖν τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Γουλιέλμου τοῦ Α'. διατάξαντος τῷ 1725 νὰ θανατωθῶσιν πάντες οἱ ἐν τῇ χώρᾳ του ἐνδιατωμένοι Ἀδιγγανοί. Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ κατεδικάσθησαν κατὰ τὸν 18. αἰῶνα δέκα καὶ τρεῖς ἄνθρωποι εἰς θάνατον, διότι ἐπὶ ἓνα μῆνα εἶχον σχέσεις μὲ Ἀδιγγάνους.

Καὶ τὴν κλοπὴν ἐτιμῶρουν οἱ νόμοι πολλῶν χωρῶν διὰ θανάτου. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἑκατοντάδες, κατὰ δὲ τὸν νῦν δεκάδες κλεπτῶν ἀπηγγονίσθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης δὲν ἐπέτρεψε τὴν παράτασιν τοσαύτης αὐστηρότητος. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ 15 ἔτη οἱ ἐνορκιοὶ ὥρισαν ἐν 555 περιπτώσεσι τὴν ἀξίαν τῶν κλαπέντων ἀντικειμένων εἰς 39 μόνον σελίνια, διότι ἐπὶ

τοῦ ποσοῦ τῶν 40 σελινίων ἦτον ὠρισμένη ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ εἰς θάνατον καταδίκη. Ὅταν δὲ κατόπιν ἡ Βουλὴ ὥρισε τὴν ἀξίαν μιᾶς ἀνθρωπίνης υπάρξεως ἴσῃ πρὸς 5 λίρας στερλίνας, οἱ ἔνορκοι περιωρίζον τὴν ἀξίαν τῶν κλαπέντων ἀντικειμένων πάντοτε εἰς 4 λίρας καὶ 19 σελίνια μόνον. Ἐν ἔτει 1777 μεταξὺ ἄλλων συνέβη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον· νεαρά τις γυνή, ἥς ὁ ἀνὴρ βία καὶ ἀνόμως προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ναυτικοῦ, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἐνδειαν καὶ μετὰ τῶν δύο τῆς τέκνων ἐκινδύνευε τὸν ἐκ πείνης θάνατον. Ἡμέραν τινα ὑπεξήρσεν ἐκ τινος καταστήματος τεμάχιον χονδρὸν ὑφάσματος καὶ τὸ ἐκρυψεν ὑπὸ τὸ ἐπανωφόριόν της, ἀλλ' ἰδοῦσα ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ καταστηματαρχοῦ παρετήρησε τὴν πράξιν της, τὸ ἐπανεῖδωκεν αὐθωρεῖ. Ἐν τούτοις κατεδιώχθη ἐπὶ κλοπῇ· ὅτε δὲ ὁ δικαστὴς τῇ ἀνεκοίνωσε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην της, ἡ δυστυχὴς εἶχεν ἀπωλέσει τὰς φρένας. Ὁδηγουμένη εἰς τὸν θάνατον ἐκράτει καθ' ὁδὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τὸ εἰσέτι θηλάζον βρέφος της. Καὶ ἡ ἀτυχὴς ἐκείνη μήτηρ ἀπηγχονίσθη. Ἐκτοτε μόλις παρήλθον ἑκατὸν ἔτη, ἀλλὰ τὰ πράγματα ἡλλαζάν καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ὁ κόσμος, οὕτως εἰπεῖν, ἀνεγεννήθη.

5.

Ὡς ἤδη ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἦτον ἐξαιρετικῶς αὐστηρὸς κατὰ τῶν θεοκρατικῶν ἐγκλημάτων καὶ διὰ τοῦτο πᾶν εἶδος μαγείας, εἰδωλολατρίας, τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ εἰς τὸν ναὸν εἰσερχομένου ιερῶς, τὴν ἀδικαιολόγητον ἀποχρὴν ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα ἐτιμώρει διὰ θανάτου. Ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ δεισιδαιμονία ἐπε-

κράτουν εἰς τὴν δημώδη δικαιοσύνην οὐχὶ μόνον τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων. Διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν προσκύνησιν τοῦ χρυσοῦ μόσχου ὁ Μωϋσῆς διέταξε τοὺς Λευίτας νὰ σφάξωσι 3000 Ἰουδαίων. Κατὰ τὸν 3. μετὰ Χριστὸν αἰῶνα ἐξεδάρη ἐν Περσίᾳ ζῶν ὁ ἀρχηγὸς τῆς αἵρέσεως τῶν Μανιχαίων. Ἐνεκα τοῦ θρησκευματός των οἱ χριστιανοὶ ἐθεωροῦντο καὶ κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὡς πολιτικοὶ ἐγκληματίαι. Ἐνετυλίσσοντο λοιπὸν εἰς δέρματα ζῶων καὶ ἐρίπτοντο ὡς βορὰ ἔμπροσθεν τῶν ἀγρίων θηρίων, ἐσταυροῦντο καὶ ἐκαίοντο ζῶντες. Πάντας τοῦ ἀρνησιθρήσκους κατεδίκαζεν ὁ Μωάμεθ εἰς θάνατον. Κατὰ τὸν 9. αἰῶνα ἐσταυρώθησαν περὶ τὰς 100,000 Παυλικιανῶν, ἀπεκεφαλίσθησαν καὶ κατὰ παντοίους ἄλλους τρόπους βία ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν. Πρὸς τούτοις ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ἐν παρόδῳ, τὰ φρικτὰ κακουργήματα τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως, τὰς σφαγὰς τοῦ Ἄλβα ἐν ταῖς Κάτω Χώραις, τὰς ὁποίας πολλοὶ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν τῶν χρόνων ἐκείνων ἐθεώρουν ὡς πράξεις ὑπὸ ἱεροῦ καθήκοντος ἐπιβαλλομένας. Ἐν Γενεύῃ τῷ 1545 ἀνεφώνησεν ὁ Καλβῖνος, ὅτι ἀπητοῦντο νὰ ἐγερωθῶσι δύο ἀγχόνοι πρὸς θανάτωσιν 700—800 αἵρετικῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐκείνης. Χωρὶς τέλος πάντων νὰ ἐξακολουθήσωμεν ξηρῶς ἀπαριθμοῦντες τὰ ἀναρίθμητα κακουργήματα τῆς θρησκευτικῆς βαρβαρότητος, πειθόμεθα ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀλίγων, ὅτι τοὺς μεγίστους τῶν θριάμβων του τοῦ ἱκρίωμα κατήγαγεν ὑπηρετοῦν τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας. Εὐτυχῶς ὅμως οἱ θριάμβοι οὗτοι δὲν θὰ ἐπαναληφθῶσι καὶ πάλιν, διότι πᾶς λαὸς ἀπαξ ἀπαλλαγεῖς τῆς δεισιδαιμονίας, οὐδέποτε πλέον εἶνε δυνατόν νὰ ὑποπέσῃ αὐθις εἰς αὐτήν.

(ἔπειτα συνέχεια.)

Η ΕΠΑΙΤΙΣ.

(συνέχεια).

„Εἶχε γείνει κατακόκκινη, καθ' ὃ διάστημα τὴν παρετήρουν ἐγὼ καταγοητευμένος. „Νὰ μὴ Σὰς κακοφανῇ ὅμως“, ἐφιδύρισε, „διότι ἔβαλα αὐτὸ τὸ μικρὸ προσωπίον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου· ἢ μητέρα μου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἤθελε νὰ παραδεχθῇ τίποτε, ἔπειτα ὅμως τὸ ἐπέτρεψεν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦτον καὶ μόνον τὸν ὅρον· καὶ ἐγὼ ἐθύμωσα κατ' ἀρχὰς δι' αὐτὰ τὰ αὐστηρά της μέτρα, ἀλλὰ κατόπιν, ὅταν μὲ ἀνέφερε κατὶ πολὺ σπουδαίους λόγους, ἐνόησα τὰς ἰδέας της.“

— „Καὶ ποῖοι εἶνε αὐτοὶ οἱ λόγοι; ἠρώτησα.“

— „Ἀχ, κύριέ μου!“ ἀπήντησε μὲ ὀδύνην. „Ποτέ δὲν θὰ φύγετε ἀπὸ τὸν νοῦν μας, ἀλλ' Ἐσεῖς πρέπει ὅλως διόλου νὰ μᾶς λησμονήσετε· δὲν πρέπει ποτέ πλέον νὰ με ἰδῆτε, ἢ ἂν με ἰδῆτε, νὰ μὴ ἔμπορέσετε νὰ με ἀναγνωρίσετε.“

— „Καὶ νομίζετε ὅτι δὲν θὰ ἔμπορέσω εὐθὺς κατόπιν νὰ ἀναγνωρίσω αὐτοὺς τοὺς ὠραίους χαρακτῆρας τοῦ προσώπου Σας, ἂν καὶ δὲν μοι ἐπιτρέπετε νὰ ἴδω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ μέτωπόν Σας;“

— „Ἡ μητέρα εἶπεν“, ἀπήντησεν ἡ κόρη, „ὅτι εἶνε ὅλως διόλου αὐτὸ ἀδύνατον· ὅταν μόνον κατὰ τὸ ἡμῖς ἴδῃ τις ἐν πρόσωπον, εἶνε δύσκολον νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ μετὰ πάροdon καὶ ὀλιγίστου χρόνου.“

— „Καὶ διατί τάχα δὲν πρέπει νὰ Σ' ἐπανίδω καὶ νὰ Σε ἀναγνωρίσω, κόρη μου;“

„Ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ ἤρχισε νὰ κλαίῃ· κατόπιν ἔσφιγγε τὴν χεῖρά μου καὶ εἶπε:

— „Ὅχι! αὐτὸ δὲν γίνεται· ἔπειτα, τί τάχα πρὸς ὑμᾶς

ἂν ἀναγνωρίσετε ἢ ὅχι ἐν δυστυχῆς κοράσιον ὅχι! ὅχι! ἢ μητέρα ἔχει δίκαιον· καλλίτερα εἶνε ἔτσι.“

„Εἶπα, ὅτι τὸ ταξειδίόν μου δὲν θὰ διαρκέσῃ πολὺν καιρὸν, ὅτι πιθανὸν καὶ μετὰ δύο μόνον μῆνας νὰ ἐπιστρέψω εἰς Παρισίους καὶ ὅτι ἤλπίζον νὰ τὴν ἐπανίδω. Ἦρχισε νὰ κλαίῃ δυνατώτερα, ἀνανεύουσα. Ἐγὼ ἐπέμεινα περισσότερον νὰ μοι εἴπῃ, διατί νομίζει ὅτι δὲν θὰ μ' ἐπανίδῃ πλέον.“

— „Αὐτὸ τὸ προαισθάνομαι“, ὑπέλαβεν ἐκείνη, „ὅτι σήμερον Σὰς βλέπω διὰ τελευταίαν φορὰν· πιστεύω ὅτι καὶ ἡ μητέρα μου δὲν θὰ ζήσῃ ἀκόμη πολὺ, ὁ ἱατρὸς μὲ το εἶπε χθές, καὶ ἔτσι ὅλα θὰ τελειώσουν. Καὶ ἂν ζήσῃ ἀκόμη ἡ μητέρα μου, ἀμέσως θὰ λησμονήσετε βέβαια Ἐσεῖς ἐν δυστυχῆς, ὡς ἐμέ, πλάσμα.“

„Ἡ ὀδύνη της μὲ συνεκίνησε βαθύτατα· τὴν ἔδωκα θάρρος· τὴν ὑποσχέθημι ὅτι δὲν θὰ τὴν λησμονήσω καὶ τὴν ἠνάγκασα νὰ μοι ὑποσχεθῇ καὶ αὐτή, τὴν πρώτην καὶ δεκάτην πέμπτην ἑκάστου μηνὸς νὰ ἔρχεται εἰς ἐκείνην τὴν πλατεῖαν, διὰ νὰ ἔμπορέσω νὰ τὴν συναντήσω· ἐν δακρύοις μειδιῶσα κατένευσεν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἔτρεφε παρομοίαν ἐλπίδα. „Λοιπὸν ὑγίαινε, καὶ καλὴν ἐντάμωσιν“, εἶπον περικλείσας αὐτὴν ἐντὸς τῶν βραχιόνων μου καὶ ἐγγείρισας αὐτῇ δακτύλιον ἀπλοῦν, „ὑγίαινε καὶ ἐνθυμοῦ τὸν φίλον Σου καὶ μὴ λησμονεῖ τὴν πρώτην καὶ δεκάτην πέμπτην τοῦ μηνός!“

— „Καὶ πῶς ἔμπορῶ νὰ Σὰς λησμονήσω;“ ἀνέκραξεν ἐκείνη ἀτενίζουσα πρὸς ἐμέ ἐν δακρύοις. „Ἀλλὰ ποτέ, ποτέ πλέον δὲν θὰ Σὰς ἐπανίδω· διὰ παντὸς χωριζόμεθα τώρα.“